

BUGETELE - INSTRUMENTE ALE PREVIZIUNII FINANCIARE PE TERMEN SCURT

*Conf. univ. dr. Panfil Banc, Asist. univ. drd. Marius Banc
Univ. "1 Decembrie 1918" Alba Iulia*

I. Necesitatea și rolul "bugetarii" în activitatea firmelor

La modul general, sub aspect concret, practic, expresia de buget este percepută ca reprezentând o listă (un document) în care sunt puse față în față veniturile și cheltuielile previzibile ale unei anumite entități organizatorice, dintr-un perimetru de mică sau mare întindere, referitoare la un anumit interval de timp. O asemenea abordare corespunde realității, însă, la o analiză mai amănunțită, această expresie reflectă și o categorie metodologică specifică finanțelor, văzute ca disciplină științifică. Sub acest aspect *bugetul trebuie interpretat ca un procedeu metodologic specific finanțelor generale* prin intermediul căruia, se reliefează modul de formare și dimensionare a resurselor bănești aparținând unei anumite entități organizatorice, pe de o parte și modul de repartizare pe diverse destinații a resurselor respective în vederea îndeplinirii în practică a unor obiective prestabilite, pe de altă parte.

Din cele arătate rezultă că *expresia "buget" trebuie înțeleasă sub două aspecte:*

- ca o *practică socială* ce urmărește drept finalitate întocmirea unui document de previziune financiară, prin care se pun față în față veniturile și cheltuielile unui anumit organism social, sau economic (firmă, instituție publică), referitoare la un anumit interval de timp:

- ca o *construcție teoretică, cu caracter abstract* ce stabilește norme, reguli și principii care stau la baza formării și repartizării fondurilor de resurse bănești aparținând unor entități organizatorice și care deține locul central în ansamblul procedeelelor metodologice specifice teoriei finanțelor, care loc nu este relevat cu suficientă claritate, consecvență și argumentare de către literatura economică de specialitate.

Datorită neînțelegerii acestei modalități de abordare a conceptului în cauză (ca de altfel și a altor concepte cu care operează disciplinele economice), adică între forma concretă de manifestare a unor fenomene și procese și expresia generalizată a lor uneori se ivesc o serie de confuzii și interpretări deformate a unor fenomene și procese cu conținut financiar (și nu numai).

Instrumentele prin intermediul cărora se reflectă rezultatul activității de previziune financiară poartă denumiri diferite, însă în practica firmelor tinde să se generalizeze expresia de bugete, indiferent dacă este vorba de orizonturi de timp mai lungi ori mai scurte.

Cu privire la aceste bugete profesorul *Ion Stancu* consemnează: "Bugetele întreprinderii trasează traiectoriile pentru atingerea scopului propus, iar evenimentele ulterioare, dirijate pe aceste traiectorii, vor evolua mai mult sau mai puțin în acest sens, în funcție de realismul previziunii financiare și de activitatea managerială de realizare a acestora"⁽¹⁾. Tot pe această temă profesorul *Aurel Ioan Giurgiu* precizează "Gestiunea bugetară este o metodă de previziune sistematică și de control prin intermediul bugetului a întregii activități a întreprinderii. Bugetul pune la îndemâna conducerii mijloace de a asigura dirijarea activității în timp real, adică de a interveni în corijarea abaterilor valorilor de comandă prevăzute"⁽²⁾.

Acțiunea financiară precede orice acțiune cu caracter economic, tehnic și organizatoric, întrucât mai întâi se procură resursele bănești necesare și apoi acestea sunt investite în bunuri materiale și forță de muncă .

Prin urmare, *decizia financiară este apriorică oricărei decizii economice*, ceea ce este de natură să evidențieze importanța elaborării și fundamentării bugetului fiecărei astfel de acțiuni. În acest sens profesorul *Ion Stancu* remarcă: „o caracteristică a vieții economice occidentale (și nu numai economice) este preocuparea, aproape obsesivă, pentru „bugetarea” oricărei acțiuni, indiferent de amploarea și însemnătatea ei în activitatea generală a întreprinderii”⁽³⁾.

„Bugetarea” se impune cu necesitate din cel puțin următoarele considerente⁴:

- bugetul are rolul de a orienta firma spre un scop anume ce vizează obținerea unei anumite rentabilității, asigurarea lichidității, diminuarea riscurilor etc.;
- prin bugete se coordonează eforturile tuturor compartimentelor funcționale în vederea realizării obiectivului fundamental al firmei: creșterea averii proprietarilor acesteia;
- elaborarea bugetelor favorizează implementarea unui sistem eficace de control prin care se compară realizările cu previziunile și se stabilesc măsuri de corecție la momentul oportun.

Trebuie menționat însă că „bugetarea” dă naștere și la anumite constrângeri inerente. Este vorba, în primul rând, că ea diminuează flexibilitatea, atunci când apar elemente noi, iar în al doilea rând, de o anumită risipă, ce poate rezulta prin supraestimarea necesităților de resurse înfăptuită de către anumite compartimente funcționale.

Procesul de bugetare presupune afectarea resurselor și stabilirea responsabilităților pe fiecare subdiviziune a structurii de concepție și a structurii funcționale a firmei astfel încât să se poată identifica cu ușurință domeniile în cadrul cărora apar disfuncționalități și stabili, în mod operativ, măsurile de redresare. Rezultă că este vorba de o multitudine de bugete care alcătuiesc *sistemul bugetar al firmei* care se poate reflecta, în mod sintetic, prin intermediul schemei prezentate în Figura nr. 1.

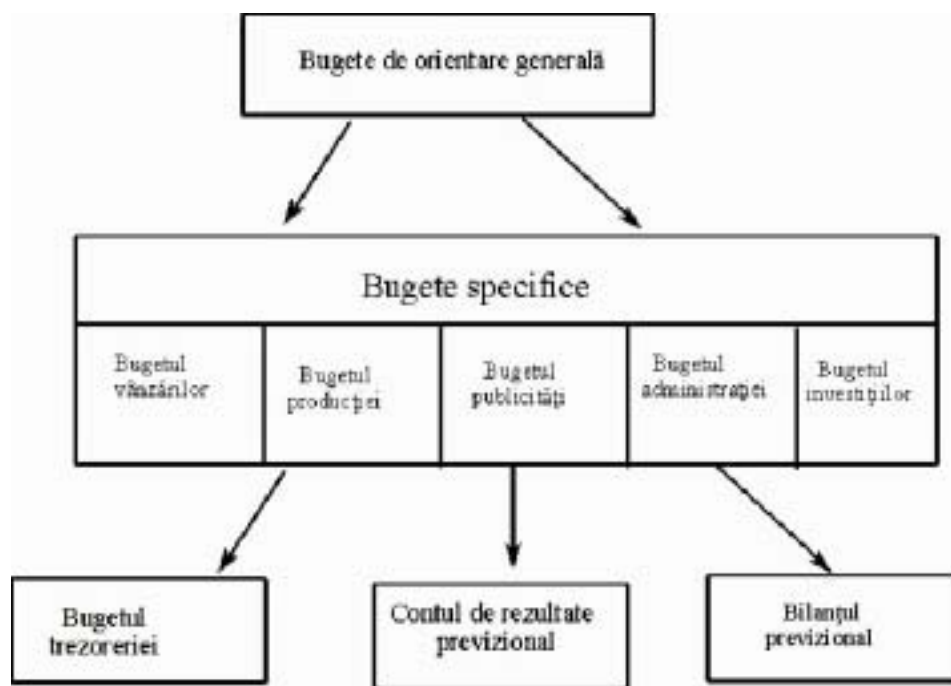

Figura 1. Sistemul bugetar al firmei

Sursa: Ion Stancu, *Gestiune financiară*, Ed. Economică, 1994, pag. 141.

Buzetele de orientare generală definesc vocația și imaginea viitoare a firmei prin descrierea produselor noi pe care le va oferi, prin proiectele de dezvoltare, achiziție și fuziune avute în vedere, prin extinderea pe noi piețe etc.

Buzetele specifice prezintă estimările intrărilor și ieșirilor de fonduri legate de activitatea firmei pe perioada de referință. Ele sunt bugete operaționale întrucât concretizează indicatorii din bugetele de orientare generală, adică mărimile pe care le cuprind reprezintă nivele de atins în intervalul de referință.

Pentru estimarea situației patrimoniale și monetare care rezultă din aplicarea bugetelor specifice se elaborează celelalte trei categorii de instrumente: bugetul trezoreriei, contul de rezultate previzional și bilanțul previzional.

2. Bugetul de venituri și cheltuieli al unităților economice din țara noastră

Modul de derulare și amploarea fluxurilor monetare care iau naștere la nivelul agenților economici, ca efect al raporturilor pe care le au cu mediul extern, se reflectă nemijlocit în aproape toate mărimile de la nivel macroeconomic prin care se reflectă evoluția în timp și starea economiei naționale la un moment dat (produs intern brut, venit național, investiții, salarii, masa monetară, etc.

Iată, deci, cel puțin unul din motivele majore care reliefează necesitatea urmării de către stat a mișcării sub formă valorică a resurselor națiunii și a rezultatelor obținute din activitatea economică, în care scop a instituit obligativitatea întocmirii bugetului de venituri și cheltuieli. Astfel, încă din anul 1990 statul instituie, prin articolul 7 și articolul 24 din Legea nr. 15, privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, obligativitatea, pentru unitățile la care se referă prevederile acestei legi, de a fundamenta anual bugetul de venituri și cheltuieli. În viziunea legiuitorului acest buget trebuie, ca la nivelul agenților economici, să îndeplinească următoarele funcții:

- funcția de previziune, reflectată prin stabilirea cu anticipație a volumului și structurii veniturilor și cheltuielilor precum și a mărimii rezultatelor financiare;

- funcția de control reflectată în urmărirea modului de execuție a prevederilor cuprinse în buget, astfel încât să se asigure respectarea legalității, a responsabilității echipei manageriale, a ordinii și disciplinei în procesul de administrare a patrimoniului;

- funcția de asigurare a rentabilității, lichidității, echilibrului financiar și de prevedere și înlăturare a riscului.

În aplicarea acestor prevederi Ministrul Finanțelor a trebuit să emită norme metodologice. Prin normele respective stabilindu-se în detaliu: categoriile de agenți economici care au obligativitatea de a elabora buget de venituri și cheltuieli: periodicitatea întocmirii; procedura elaborării și aprobării acestuia; felul documentelor care trebuie întocmite și prezentarea machetei acestora; conținutul indicatorilor și metodologia de calcul a lor; documentele prin care se va urmări execuția; modul de raportare a execuției, etc. Indicatorii din bugetul de venituri și cheltuieli se referă atât la nivelul previzionat anual cât și la nivelul din fiecare trimestru.

Pe această linie Ministerul Finanțelor va emite în anul 1991 ordinul nr. 5916 prin care va aproba "Normele metodologice privind modelul bugetului de venituri și cheltuieli al regiilor autonome și societăților comerciale cu capital de stat". Întrucât experiența a demonstrat că modelul de buget propus nu avea caracter operațional, deoarece cuprindea un număr foarte mare de indicatori, reflectați printr-un număr de 9 documente. În anul 1995 Ministrul Finanțelor emite noi norme metodologice, aprobate prin Ordin al ministrului finanțelor cu numărul 181.061. Noile norme stabilesc ca indicatorii să fie cuprinși tot într-un număr de 9 documente, însă care au o mai bună corelație cu informațiile contabile, ceea ce permite o mai eficientă acțiune de urmărire în execuție. Și modelele adoptate prin noile reglementări sufereau de multiple neajunsuri, ceea ce a făcut ca în anul 2000, Ministrul Finanțelor Publice să emită noi norme în acest sens. Astfel, prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 616/4 mai 2000 se aprobă "Normele metodologice privind întocmirea bugetului de venituri și cheltuieli de către agenții economici". Față de normele precedente acestea se particularizează prin următoarele:

- sunt reduse simțitor numărul documentelor ce intră în componența bugetului de venituri și cheltuieli, adică de la un număr de 9 se ajunge numai la 4 și anume: bugetul activității generale; bugetul activității de trezorerie, respectiv determinarea *cash-flow*; împrumut garantat de stat; principalii indicatori economico-financiar;

- s-a redus numărul indicatorilor ce trebuiesc fundamentați și se asigură o mai bună corelare atât între ei cât și cu informațiile din evidența contabilă, ceea ce permite o mai bună urmărire în execuție a acestora;

- se instituie obligativitatea pentru toți agenții economici, indiferent de forma de proprietate și modul de organizare, de a întocmi anual buget de venituri și cheltuieli. Trebuie să remarcăm însă faptul că o asemenea prevedere n-a avut darul să incite nici măcar pe agenții economici cu capital de stat la a-și fundamenta bugetul de venituri și cheltuieli pe baze realiste de așa manieră încât acesta să poată fi folosit realmente ca instrument de conducere. Afirmăm, în cunoștință de cauză, că în prezent, în marea majoritate a firmelor bugetul de venituri și cheltuieli are doar un caracter formal.

Bugetul activității generale conține informații referitoare la veniturile, cheltuielile și rezultatele preconizate a se realiza în anul de plan, precum și informații referitoare la investiții și la rezerve.

Veniturile și cheltuielile sunt structurate la fel ca în contabilitate, pe cele trei categorii: exploatare, financiare și excepționale, ceea ce permite determinarea și evidențierea în acest document a rezultatului brut.

Tot în cadrul acestui buget sunt evidențiate și: mărimea rezervelor în structură conform bilanțului; alte cheltuieli deductibile stabilite potrivit legii; sumele destinate acoperirii pierderilor din anii precedenți; impozitul pe profit precum și modul de repartizare a profitului.

Cu privire la investiții în acest buget sunt consemnate informații privind sursele de finanțare cât și mărimea cheltuielilor ce se prevăd.

Bugetul activității de trezorerie, respectiv determinarea cash-flow, reprezintă o sinteză a resurselor proprii, grupate în funcție de proveniență, fiind rezultanta previziunilor din bugetul activității generale, reflectate în încasări și plăți aferente.

Formularul intitulat "*Împrumut garantat de stat*" conține informații referitoare la mărimea datoriei garantate de stat la începutul anului; plățile care urmează să se facă din împrumutul respectiv în cursul anului; rambursările de rate și plăți de dobânzi aferente care urmează să se efectueze în cursul anului precum și soldul prevăzut a se înregistra la sfârșitul anului.

În formularul intitulat "*Principalii indicatori economico-financiari*" se consemnează nivelele care se preconizează că le vor înregistra următoarele grupe de indicatori: indicatorii de lichiditate; indicatorii de echilibru financiar: indicatorii de gestiune (rotația activelor circulante); indicatorii de rentabilitate și o serie de indicatori ai fondului de rulment.

Macheta acestui formular prezintă și modul de calcul a fiecărui indicator cuprins în grupele enumerate (este vorba, în mod concret, de un număr de 25 relații de calcul).

Note și referințe bibliografice:

1. Ion Stancu, Gestiunea financiară, Ed. Economică, 1994. pag. 135.
2. Aurel Ioan Giurgiu, Mecanismul financiar al întreprinzătorului, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1995, pag. 310.
3. Ion Stancu, *op. cit.*, pag. 136.
4. Această problemă este tratată în detaliu de Ion Stancu în *op. cit.*, pag. 136-139.